

i. I 300—400 Aar havde Merkantilismen hersket ubestridt i Europa, og allerede dette, at et bestemt System saa længe kan beherske en Verdensdel, der i denne Tid jo gør enorme Fremskridt, allerede dette skulde jo bevirke, at man ikke vil være i Stand til at afvise et saadant System paa den Maade, hvorpaa den højtærede Landbrugsminister gør det. Men dette System havde som alle andre naturligvis sin Levetid, det var naaet til et Punkt, hvor det var forbenet, der var snart ikke andet tilbage end Love, Restriktioner, Forordninger, Politiregulativer, Lavsregler o. s. v., som gjorde alt, hvad der kunde gøres for at kvæle alt privat Initiativ, og var der noget, som der paa den Tid var haardt Brug for, saa var det netop privat Initiativ. Og hvorfor? Fordi Markederne udviklede sig fra Tiaar til Tiaar. Det er jo netop den Tid, i hvilken Europas Folk i Massevis strømmede over til Koloniallandene, først og fremmest til Nordamerika. Vi har i 1862 den første Home-stead-Lov i Nordamerika, som giver til hver Indvandrer, der blot vil forpligte sig til at drive Jorden, indtil 120 Tdr. Land. Dér har vi hele denne glimrende Jordpolitik, Erhvervs politik og Udviklingspolitik, hvad De nu vil kalde det, som Nordamerika slaar ind paa, og som vistnok er det betydeligste Vidnesbyrd, noget Land i Verden nogen Sinde har givet om politisk Fremsyn. Da er det, at der ud over enorme Arealer, hvor der ikke er en Farm at spore i hundrede Miles Omkreds, lægges Tusinder og atter Tusinder af engelske Mil Jernbaner, da er det, at Jernbanestationerne ved disse Jernbaner forsynes med Siloer, med Kreaturstalde, med alle mulige Indretninger, der skal modtage en Tilstrømning af de forventede Landbrugsprodukter. Da er det, at Nordamerikas Forenede Stater indbyder hele Menneskeheden til at tage Plads og bearbejde disse Arealer, og Million efter Million kommer derover og andre Steder hen, Millioner af Mennesker, som ikke har Tid og heller ikke har Indsigt til at give sig af med Industrifrembringelser, Folk, som driver Landbrug og Plantagedrift o. s. v., og som skal have alle deres industrielle Varer fra Europa, en Afsætning, som atter øger Købedygtigheden i Europa, det vil sige: udvider Markedet her.

Vi har altsaa her et hurtigt stigende Marked i stik Modsetning til det vigende i Nutiden, og hvad den nødvendige Kapital angaar, gør jeg kun opmærksom paa, at det er netop i de samme Aar, omkring 1848, at de store Guldfund i Kalifornien

bringer for Milliarder Kroner Guld i Omsætning. Dertil kommer den Kapital, der ophobedes i England paa Grund af dets Industridrift og dets Kolonialhandel. Samtidig ser vi gennem Samfundslærernes Udvikling Forbindelseslinierne mellem Producent og Konsument bliver stadig kortere og stadig billigere. Vi ser Produktionskapaciteten i Europa gaa op fra Aar til Aar saa at sige, gennem Masser af Opfindelser, som hagler ned paa Kraftmaskinernes og Arbejdsmaskinernes Omraade.

Alt dette kalder paa Initiativ og Virksomhed; der er Hænder nok parate og Hjerner nok. Men overalt støder de imod Merkantilismens Restriktioner, overalt er de stoppet af Forbud, Indskrænkninger, Reglementer o. s. v. Er det da noget Under, at samtlige Europas Folk er oplagt for Frihandel? Er det noget Under, at Stemningen, det, som det saa uhyre meget kommer an paa — ingen ved det sikkert bedre end den højtærede Landbrugsminister —, netop giver en modtagelig Jordbund for den Sæd, man vil saa? Og nu begynder man altsaa paa Frihandelsystemet, nu begynder dette at udvide sig fra England over til andre Lande. Vi har i 1860 den frihandlerske Mestbegunstigelses-traktat mellem Frankrig og England, i 1861 den mellem Frankrig og Belgien, i 1862 den mellem Frankrig og det tyske Forbund. Saaledes er altsaa i disse Aar-tier Frihandelens Stjerne gaaet op over den vesteuropæiske Horisont, gennem det, som man kalder det vesteuropæiske Traktat-system.

Nu vil jeg gaa over til at betragte Virkningerne af dette System, jeg vil betragte Frihandelens Virkninger i forskellige Lande, først og fremmest naturligvis i England. Her lader det sig ikke afdisputere, at Tiden fra 1846 til op over 70erne, lad os sige til i Begyndelsen af 80erne, er en kolossal Opgangstid for England. Den falder nu sammen med Frihandelsepoken i England. Nu er det ikke altid sagt, at fordi to Ting sker paa samme Tid, der derfor er Aarsags-sammenhæng imellem dem, men utvivlsomt har Frihandelen spillet en betydelig Rolle her. Man kan anføre andre betydningsfulde Momenter, der har gjort deres; lad mig bare nævne, at før Krigen havde England en Kapital paa 63 Milliarder Kr. staaende i Foretagender i Udlandet, af hvilke det altsaa hvert Aar indkasserede en enorm Rente. Lad os imidlertid sige — der kan strides om det, og der er blevet stridt om, hvorvidt det nu er Fri-